

Ο ωραιότερος ήχος του κόσμου: Η φωνή

Η Μαρία είδε χθές τη νύχτα ένα όνειρο. Ονειρεύτηκε πως πήγαινε βόλτα με τη μικρή της κόρη Ελένη στο καρότσι, και κείνη σε μια στιγμή της είπε: «Μαμά μου παίρνεις σε παρακαλώ ένα παγωτό; Ένα με φράουλες;» Και να σκεφθεί κανείς πως η Ελένη είναι μόλις τεσσάρων εβδομάδων! Τι χαζό όνειρο, σκέφτεται η Μαρία και πηγαίνει στο κρεβατάκι της Ελένης σκύβοντας πάνω της. «Καρδούλα μου, ήθελες να σου αγοράσω παγωτό;» λέει η Μαρία και ξαφνικά αναρωτιέται: «Γιατί μιλάω έτσι στο παιδί μου; Είναι μόλις τεσσάρων εβδομάδων και έτσι κι αλλιώς δεν καταλαβαίνει τίποτα! Τη γλώσσα την καταλαβαίνει πολύ αργότερα!»

Φυσικά και δεν καταλαβαίνει από παγωτό με φράουλες το μωρό. Καταλαβαίνει όμως κάτι το πολύ σημαντικό: «Έρχεται η μαμά μου, που τη φωνή της γνωρίζω πιά καλά απ' όλες τις άλλες. Όταν ηχεί αυτή η φωνή νοιώθω σιγουριά και χορταίνω». Τα μωρά αγαπούν τον ήχο της ανθρώπινης φωνής και είναι σε θέση να ξεχωρίζουν από πολύ νωρίς τη φωνή της μαμάς τους από αυτή του μπαμπά τους ή τις άλλες φωνές. Εδώ που τα λέμε άκουγαν τις φωνές ήδη πριν γεννηθούν! Ήδη όταν η Μαρία ήταν έγκυος στον πέμπτο μήνα, αναπτύχθηκε η ακοή της μικρής Ελένης. Και όπως όλα τα μικρά παιδιά σ' όλο τον κόσμο, έτσι και η Ελένη ενδιαφέρεται ιδιαίτερα να μάθει: «Μου μιλάει η μαμά ευγενικά και τρυφερά ή ακούγεται η φωνή της νευρικά και θυμωμένα;». Η Ελένη είναι τώρα ήδη σε θέση να ξεχωρίζει αυτές τις διαφορές από τον τόνο της φωνής. Ακόμη δεν μπορεί να σηκώσει το κεφαλάκι της, για να δει τί γίνεται γύρω της, όμως μπορεί να ακούει!

Ακούει όλα όσα ακούει και οι μεγάλοι στον χώρο που βρίσκονται αλλά σαν μελωδία, σαν ένα φόντο ήχου. Γιαυτό παίζει πολύ μεγάλο ρόλο για το μωρό ο τρόπος με τον οποίο του απευθύνονται οι μεγάλοι με τη φωνή τους. Αυτό το παρατήρησε και η Μαρία στην παρακάτω περίπτωση: Όταν τραγουδάει στην Ελένη ένα τραγούδι και τη νανουρίζει, η Ελένη αντιδρά διαφορετικά απ' ότι όταν κουρδίζει το παιχνιδί που της χάρισε η κουνιάδα της, για να παίζει μουσική. Η Μαρία αποκοιμιέται καλύτερα ακούγοντας τη φωνή της μαμάς της απ' ότι όταν ακούει τον ήχο του παιχνιδιού.

Οι γονείς «λαλούν» κι αυτοί μαζί με τα μωρά τους

Από τότε που γεννήθηκε η Ελενίτσα, η Μαρία απορεί με τον εαυτό της. Ξαφνικά της μιλάει αλλιώς! Η φωνή της ακούγεται διαφορετικά όταν μιλάει με το μωρό. Συχνά του μιλάει με πιά ψιλή φωνή απ' ότι όταν μιλάει κανονικά. «Τραβάει» τις λέξεις και φιάχνει παιχνίδια με συλλαβές, που δεν έχουν κανένα νόημα, όπως: «μα μα μα μα.., του του του... κ.α.». Και συχνά χρησιμοποιεί εκφράσεις χωρίς ιδιαίτερο νόημα όπως: «Ζουζουνάκι μου, τι έχει το ποδαλάκι σου;». Δεν είναι λίγο αστείο που τις μιλάει έτσι; Όχι! Τα μωρά δεν χρειάζονται μόνο τη σωματική παρουσία των γονιών τους αλλά και την προσοχή και αγάπη τους, που την εκφράζουν με τα λόγια τους. Η Κατερίνα, η φίλη της Μαρίας, είπε κάποτε πάνω σ' αυτό τα εξής: «Πρέπει να χαϊδεύουμε τα παιδιά με τις λέξεις!» Στα ελληνικά λέει μιά παροιμία: «Ο γλυκός λόγος βγάζει και το φίδι από την τρύπα». Τα παιδιά χρειάζονται γλυκά λόγια, χρειάζονται το «χάδι» του ήχου.

Σχεδόν όλοι οι γονείς το αισθάνονται και δίνουν στα παιδιά τους ακριβώς αυτό που χρειάζονται για να αναπτύξουν τη γλώσσα τους: Μιλούν με τα παιδιά τους με αγάπη, τα γαργαλεύουν, τα «τσιμπούν» μέχρι να βγάλουν τη φωνούλα τους και να μιλήσουν. Μιμούνται τις κραυγές του μωρού και απαντούν «μεταφράζοντας» τη γλώσσα τους: «Τι είναι καλέ, ποιός φωνάζει έτσι; Πεινάει το κορίτσι μου;». Η Μαρία χαίρεται να βλέπει την αντίδραση της Ελένης όταν τη «χαϊδεύει» με τα λόγια: Με τα βλέμματα, με μικρούς θορύβους, με χαλάρωση των μυών της, που ίσως λόγω των αερίων στην κοιλίτσα της είχαν τεντωθεί. Τότε σκέφτεται πως αυτό είναι σχεδόν μια συνομιλία: «Λέω κάτι και αντιδρά το παιδί πάνω σ' αυτό, κάποτε, αργότερα ξαναλέω κάτι άλλο ..... και μετά με ρωτάει για..... παγωτό με φράουλες!».

Η πρώτη γλώσσα των παιδιών: Οι συλλαβές

Σε λίγες εβδομάδες κιόλας η Ελενίτσα θ' αρχίσει να «γαργαρίζει» και να «λαλάει», να δοκιμάζει τους μύες του στόματος, του λαιμού και του λάρυγγα, αυτές είναι ας πούμε οι πρώτες ασκήσεις φωνητικής. Στους τρεις μήνες θα μπορεί να ελέγχει καλύτερα τους μύες της φωνής και θα αρχίσει να «κουβεντιάζει»: Με το που βγάξει κραυγές προκαλεί το ενδιαφέρον, αποσπά την προσοχή των άλλων και αναζητά την επαφή με τους γονείς της. Τα περισσότερα μωρά βγάζουν τις πρώτες τους συλλαβές όταν γίνουν περίπου έξη μηνών, μιλούν αλυσιδωτά και λένε π.χ. ντα, ντα, ντα, ή μπα, μπα, μπα, πότε δυνατά, πότε σιγά, πότε σε υψηλό και πότε σε χαμηλό τόνο: Ακουγεται σχεδόν σαν μια δική τους γλώσσα. Πάνω σ' αυτές τις συλλαβές «δουλεύουν» τα μωρά για πολλούς μήνες ακόμα. Και η Ελενίτσα σιγά-σιγά θα βρεί τις λέξεις που ζητάει και θα τις αλλάζει μέχρι να πει την πρώτη λεξούλα της, συνήθως γύρω στα πρώτα της γενέθλια: «μπαμπά», «μαμά» «γιαγιά». Ποιές θάναι άραγε οι πρώτες λέξεις της Ελενίτσας σκέφτεται η Μαρία και πότε θα τις πρωτοπει;

Ένα μεγάλο βήμα: οι πρώτες λέξεις

Οι πρώτες λέξεις για όλα τα παιδιά αποτελούν ένα τεράστιο βήμα. Γιατί παρατηρούν, πως με τις λέξεις μπορούν τώρα να κάνουν πολλά πράγματα. Πόση δύναμη έχουν λοιπόν οι λέξεις! «Όταν λέω «άλα» (γάλα), η μαμά μου δίνει το μπιμπερό με το γάλα». Ωραίο δεν είναι; Με μια μοναδική λέξη είτε το παιδί στην ουσία μια ολόκληρη πρόταση: «Μαμά, μου δίνεις σε παρακαλώ το μπιμπερό;» Γιαυτό αυτές οι λέξεις ονομάζονται «προτάσεις μιάς λέξης ή μονολεκτικές προτάσεις». Φυσικά στην αρχή τα μωρά λένε πολλές λέξεις λάθος. Και συχνά δεν έχουν οι λέξεις για αυτά την ίδια σημασία όπως στους μεγάλους: Η λέξη «άλα» ή «τουτού» μπορεί να έχει για το παιδί για ένα διάστημα πολλές σημασίες π.χ. «τουτού» μπορεί να σημαίνει γ' αυτά όχι μόνο αυτοκίνητο αλλά και ότι άλλο κινείται όπως μηχανή, εκσκαφέας ή τρακτέρ. Μπορεί μάλιστα να σημαίνει «πάμε βόλτα με το αυτοκίνητο» ή «θέλω να οδηγήσω»....

Η κόρη της Άννας, η μικρή Ασημίνα, άρχισε να λέει πολλά λόγια όταν έγινε δεκαπέντε μηνών. Ακουγόταν σαν να 'λεγε τρελλά πράγματα, η Άννα και ο άνδρας της ο Κώστας δεν καταλάβαιναν στην αρχή τίποτα. Για την μικρή Ασημίνα όμως ήταν φανερό πως της άρεσε που μιλούσε, άσχετα τί έλεγε και πώς το έλεγε! Υπάρχουν πολλά παιδιά, που με αυτόν τον τρόπο μαθαίνουν να μιλούν.

Τα παιδιά αναπτύσσονται **διαφορετικά**

το ένα από το άλλο:

Άλλα αρχίζουν νωρίς κ' άλλα αργούν να μιλήσουν

Η συνάδελφος της Μαρίας, η Άννα, έχει δίδυμα, που είναι τώρα τριών χρόνων. Παρακολουθώντας η Μαρία αυτά τα παιδιά διαπίστωσε πόσο διαφορετικά αναπτύσσονται τα παιδιά. Η μικρή Ασημίνα με τις αστειές μπουκλές είπε την πρώτη της λέξη όταν έγινε εννιά μηνών. Αντίθετα, ο αδελφός της ο Παύλος, ένα ήσυχο παιδί με τρυφερά μάτια, έκανε τους γονείς του να περιμένουν δύο ολόκληρα χρόνια μέχρι να μιλήσει! Η Άννα τον πήγε μάλιστα στον γιατρό, γιατί ανησύχησε. Ο γιατρός όμως την καθησύχασε: «Μπορεί να διαρκέσει αρκετό καιρό, ώσπου να αρθρώσει ένα παιδί την πρώτη του λέξη. Πολλές φορές τα παιδιά είναι απλώς απασχολημένα με άλλα πράγματα: Μαθαίνουν π.χ. να κάνουν τα πρώτα βήματα και σταματούν για λίγο την εξάσκηση της γλώσσας». Ο γιατρός εξέτασε φυσικά, αν ο Παύλος ακούει καλά – γιατί αν δεν μπορούν ν' ακούν καλά τα παιδιά, τότε δεν μπορούν και να μάθουν να μιλούν σωστά.

Τα περισσότερα παιδιά όταν γίνουν ενάμισο χρόνων (80 τοις εκατό των αγοριών και 90 τοις εκατό των κοριτσιών) μπορούν εκτός από τις λέξεις «μαμά» και «μπαμπά» να λένε και τρεις τουλάχιστον άλλες λέξεις. Στην περίπτωση του Παύλου κράτησε λίγο παραπάνω – και όταν επιτέλους είπε «Μίνα» (για την Ασημίνα) τότε η χαρά ήταν ακόμη πιά μεγάλη!

Αλλά πάλι κάνουν όπως ο αδελφός της Ασημίνας, ο Παύλος: Αφού πούν τις πρώτες λεξούλες σταματούν για λίγο κάνοντας «διάλειμμα» και στο διάστημα αυτό ακούν πολύ προσεκτικά και μαθαίνουν αθόρυβα πολλές καινούριες λέξεις. Μερικά παιδιά μάλιστα δεν μιλούν καθόλου για ένα διάστημα. «Ο Παυλάκης καταλαβαίνει πολλά, όμως ακόμη δεν μιλάει», έλεγε τότε η Άννα και άρχισε να ανησυχεί πάλι, μέχρι που ο μικρός της γιουός την ξάφνιασε μια μέρα με πολλές καινούριες λεξούλες, που έμαθε στο «διάλειμμα».

Ανεξάρτητα από το ποιόν δρόμο διαλέγει ένα παιδί, η βοήθεια των μεγάλων είναι πιά αποτελεσματική, όταν προσέχουν ακριβώς τι λέει, όταν αντιδρούν ευγενικά στις εκφράσεις του και παράλληλα του ονομάζουν πράγματα του περιβάλλοντος όπως «για κοίτα! Αυτό είναι ένα πιρούνι και άμα σε τοιμπήσει πονάει, κάνει άουα!». Τη σωστή προφορά και την ακριβή σημασία των λέξεων μαθαίνουν τα παιδιά με τον καιρό. Όταν ένα παιδί φωνάζει «τουτού» και δείχνει ένα ποδήλατο αντί για αυτοκίνητο τότε μπορεί η μητέρα του να του εξηγήσει: «Ναί, παιδί μου, είναι ένα ωραίο ποδήλατο!» Δεν είναι ανάγκη να του πει: «Όχι, δεν το λένε αυτοκίνητο!», γιατί το παιδί δεν θάθελε να του βάλουν φρένο στην προσπάθειά του να καταφέρει να μιλήσει. Είναι περιήφανο γ' αυτό που μπόρεσε να αρθρώσει!

Σύντομα τραγουδάκια, ποιηματάκια και στιχάκια αρέσουν πολύ στα μικρά παιδιά, όπως «άλαϊλι – άλαϊλι το πουλάκι στο κλουβί αρχινάει να κελαιδίει» ή «κουπεπέ – κουπεπέ ο μπαμπάς σου έρχεται, να σου φέρει κάτι τι λουκουμάκι στο χαρτί».

Επίσης και τα εικονογραφημένα βιβλία τους κάνουν μεγάλη εντύπωση: Τους αρέσει να ξεφυλλίζουν τα χοντρά τους φύλλα και να βλέπουν τι θάρθει τώρα – και πώς το λένε; Τι καλά που το άλογο στο χαρτί δεν μπορεί να καλπάζει και να φύγει αλλά μένει εκεί, όπου μπορεί το παιδί να το βλέπει, να το θαυμάζει και να του μιλάει πολλές φορές μέχρι να μπει καλά στο μυαλό του παιδιού το όνομά του. Βοηθάει πολύ τα παιδιά να παρατηρούν μαζί με τους μεγάλους βιβλία εικονογραφημένα η άλμπουμ με φωτογραφίες και παράλληλα να μιλούν, να λένε ιστορίες, να ρωτούν. Όλα αυτά βοηθούν τα παιδιά να νιώθουν με τον καιρό σιγουριά για τη γλώσσα που μιλούν.

Από τις λέξεις στις προτάσεις

Μέχρι το δεύτερο έτος της ηλικίας τους μαθαίνουν τα παιδιά περίπου 50 λέξεις. Μετά αρχίζει μια καινούρια φάση, που είναι το ίδιο ενδιαφέρουσα: Τα παιδιά αρχίζουν να συνδέουν τις λέξεις μεταξύ τους: «Μπαμπά πάει» είπε η μικρή Ασημίνα ξαφνικά και εννοούσε: «Ο μπαμπάς έφυγε για τη δουλειά». Και ο μικρός Παύλος δημιουργούσε με τον καιρό όλο και περισσότερες «προτάσεις δύο λέξεων»: «Μαμά τουτού» δηλαδή μαμά μπές στο αυτοκίνητο, ή «Πάβος άκι» δηλ. Ο Παύλος θέλει το αρκουδάκι του. Οι δυο τους άρχισαν να κάνουν ερωτήσεις: «μπαμπά;» ρωτούσαν για να μάθουν που είναι ο μπαμπάς τους, ή για να σιγουρευτούν,

άν η φέτα ψωμί στο τραπέζι είναι γλυκό, ρωτούσαν: «από λυκό; Σήμερα που είναι τριών χρόνων η Ασημίνα και ο Παύλος μιλούν σχεδόν έξ' ίσου καλά, αν και η Ασημίνα είναι πιά πολυλόγου και με πολύ ταμπεραμέντο.

Στα παιδιά αρέσει πάρα πολύ να μαθαίνουν καινούριες λέξεις και να παίζουν μ' αυτές. Στην ηλικία μεταξύ δύο και τριών χρόνων το λεξιλόγιό τους κάνει κυριολεκτικά «έκρηξη». Μαθαίνουν να φτιάχνουν προτάσεις με τρεις και περισσότερες λέξεις όπως «Φάει και ντοντός» (να φάει και ο Αλέξανδρος), «Νίνα ντώ» (η Κατερίνα να κάτσει κι άλλο εδώ), και βρίσκουν μάλιστα λέξεις για πράγματα που δεν μπορούν ακόμη να ονομάσουν, όπως «τόμα μαλλιά» και εννοούν το μουστάκι (δηλαδή τα μαλλιά που βρίσκονται πάνω από το στόμα). Τώρα καταλαβαίνουμε καλύτερα τις λέξεις που εκφωνούν τα παιδιά, γιατί λένε τα φωνήεντα με μεγαλύτερη ακρίβεια. Εξ άλλου υπάρχουν συλλαβές που είναι ιδιαίτερα δύσκολες, όπως οι συλλαβές που περιέχουν τα σύμφωνα: «σ, ζ, ψ» αλλά και αυτές που τις προφέρουμε με τον λάρυγγα όπως: «κ, γκ, χ» καθώς και ορισμένοι συνδυασμοί συμφώνων όπως: «κλ, κρ, τρ, γλ, φρ». Τα ακούμε π.χ. να λένε «λυκό» αντί «γλυκό». Σε πολλά παιδιά η σωστή εκμάθηση αυτών των συλλαβών διαρκεί μέχρι και κατά την περίοδο του Παιδικού Σταθμού.

Παιδιά τριών χρόνων «βομβαρδίζουν» τους γονείς τους με ερωτήσεις

Πριν λίγο καιρό η Ασημίνα και ο Παύλος άρχισαν να πηγαίνουν στον Παιδικό Σταθμό. Από εκεί «φέρνουν» στο σπίτι εντελώς καινούριες λέξεις όπως: «πρωινός γύρος», λέξεις που δεν είχαν χρησιμοποιήσει ποτέ μέχρι τότε οι γονείς τους. Αυτό είναι ένα παιχνίδι, που το παίζουν τα παιδιά με την νηπιαγωγό τους στον Παιδικό Σταθμό, αφού πάρουν το πρωινό τους και κατά το οποίο κάθε παιδί διηγείται και κάτι. Ο Παύλος είναι λίγο συγκρατημένος ενώ η Ασημίνα λέει «ό,τι της κατέβει» όμως και οι δυο τους εξασκούν κάτι το πολύ σπουδαίο: Ότι πρέπει κανείς να αφήνει τον άλλο να μιλήσει αλλά και να ακούει προσεχτικά όταν μιλάει ο άλλος, ότι δεν πρέπει να μιλούν όλοι ταυτόχρονα αλλά ο ένας μετά τον άλλον.

Ο Παιδικός Σταθμός προσφέρει στα παιδιά πολλές δυνατότητες για την ανάπτυξη των γλωσσικών τους ικανοτήτων: Εδώ τους προσφέρονται και άλλα πολλά παιχνίδια, διαφορετικά από αυτά που παίζουν στο σπίτι τους. Εδώ αποκτούν καινούριους φίλους και φίλες και μαθαίνουν καινούρια πράγματα. Οι νηπιαγωγοί τους μαθαίνουν άλλα τραγούδια και στιχάκια, που δεν τα ήξεραν από τους γονείς τους στο σπίτι. Τα παιδιά κατακτούν σιγά – σιγά ένα δικό τους κόσμο, με τα μάτια, τα πόδια και τα δάκτυλα αλλά και με τη γλώσσα. Η Ασημίνα και ο Παύλος πάντως έχουν από καιρό αρχίσει να ρωτούν συνέχεια: «Τι είναι αυτό; Πώς το λένε; Γιατί είναι έτσι;» Πολλές φορές νευριάζουν οι γονείς τους αλλά προσπαθούν να απαντήσουν στις ερωτήσεις τους όσο γίνεται πιά υπομονετικά, γιατί ξέρουν: Το να θέτει κανείς ερωτήσεις και να ζητάει απαντήσεις είναι για το μυαλό τόσο σημαντικό, όσο το φαγητό για το σώμα. Όταν τα παιδιά στην ερώτησή τους εισπράττουν μόνο μια κοφή και σύντομη απάντηση ή δεν παίρνουν καμία απάντηση, τότε δεν είναι σε θέση να ανακαλύψουν με χαρά τη ζωή μέσα από τη γλώσσα. Όταν όμως βιώνουν μία φιλική ατμόσφαιρα, τότε οι απαντήσεις που παίρνουν στις ερωτήσεις τους έχουν νόημα γι' αυτά, τις κατανοούν και τότε παρατηρούν: «Αξίζει τον κόπο να μπορώ να μιλάω καλά!»

Στον Παιδικό Σταθμό που πάει η Ασημίνα και ο Παύλος πάνε και πολλά άλλα παιδιά, των οποίων οι γονείς μιλούν διαφορετικές γλώσσες. Οι νηπιαγωγοί δίνουν μεγάλη σημασία στο να μαθαίνουν στα παιδιά παραμύθια, τραγούδια, να τους δείχνουν εικονογραφημένα βιβλία και να εξασκούν τη γερμανική γλώσσα. Παράλληλα όμως μεταδίδουν στα παιδιά το συναίσθημα ότι και η δική τους γλώσσα είναι το ίδιο όμορφη, σημαντική και αποτελεί ένα γλωσσικό πλούτο για όλους. Όσο γίνεται συχνότερα συνοδεύουν με λόγια ότι κάνουν οι ίδιοι ή τα παιδιά: Λένε π.χ. «Φέρε σε παρακαλώ το αρκουδάκι, που είναι πάνω στο πράσινο παγκάκι». Ταυτόχρονα μαθαίνουν τα παιδιά πως η λέξη «πάνω» σημαίνει κάτι άλλο από τη λέξη «κάτω» και πως το «πράσινο» είναι αλλοιώτικο από το «καφέ». Θα αρκούσε να έλεγε: «φέρε εκείνο εκεί», όμως το παιδί θα μάθαινε λιγότερα!

Ποιά γλώσσα για το παιδί μου;

Η Μαρία σηκώνει την Ελενίτσα από το κρεβατάκι της και τη βάζει προσεκτικά πάνω στους ώμους της, για να βλέπει η μικρή τι γίνεται στο δωμάτιο. «Θάχουμε επισκέψεις γλυκό μου κορίτσι» της λέει, παρόλο που η μικρή δεν την καταλαβαίνει, «Θα 'ρθουν η Σελέν και ο Τζάν!». Η φίλη της Σελέν μεγάλωσε στην Τουρκία, ζει όμως πολλά χρόνια στη Γερμανία, ο Τζάν που είναι τριών χρόνων, γενήθηκε εδώ. Ακόμη δεν μπόηκαν καλά καλά στο σπίτι, άρχισε ο Τζάν να μιλάει στα Τούρκικα και στα Γερμανικά. Η Σελέν του απαντάει πάντα στα Τούρκικα. «Γιατί άραγε», την ρωτάει η Μαρία, «δεν θα μπορούσες να του μιλάς στα Γερμανικά;»

Σίγουρα της απαντά η Σελέν. Όμως της φαίνεται πολύ παράξενο. Γιατί όλα τα χαϊδευτικά λόγια όπως «κανακάρη μου», «μαϊμουδάκι», τα παιδικά τραγούδια, τα ποιηματάκια, όλα αυτά δεν της έρχεται να τα πεί στα Γερμανικά και αν τα πεί, τότε δεν ακούγονται αυθεντικά αλλά προσποιητά. Βγαίνουν απλά έτσι στη μητρική της γλώσσα, τα Τούρκικα! Καμμιά φορά, παραδέχεται η Σελέν, αναρωτιέται αν θάταν καλύτερα να μιλάει στον Τζάν Γερμανικά, για να έχει αργότερα καλύτερες προϋποθέσεις στο σχολείο.

Ναί, έχεις δίκιο, απαντάει η Μαρία: την Τούρκικη γλώσσα μπορεί να τη μάθει ο Τζάν όταν πάτε διακοπές στην Τουρκία ή σε απογευματινό σχολείο εδώ. Όμως εδώ μιλούν Γερμανικά, μιά γλώσσα που πρέπει να την κατέχουν καλά τα παιδιά μας!

Η Μαρία έχει από την μια μεριά δίκιο, από την άλλη όμως όχι. Φυσικά και είναι σημαντικό για το μέλλον του παιδιού της να μάθει καλά τα Γερμανικά. Όμως ακόμη πλιό σπουδαίο είναι: Τα παιδιά χρειάζονται γονείς, που να μιλούν πολύ και ευχάριστα μαζί τους, να νοιώθουν οι ίδιοι άνετα όταν μιλούν και η γλώσσα στην οποία εκφράζονται πρέπει να έχει μια φυσική και σταθερή μελωδία. Στην περίπτωση της Σελέν είναι ξεκάθαρο: Τούρκικα είναι η γλώσσα της καρδιάς της, η γλώσσα στην οποία ονειρεύεται, τραγουδάει, βρίζει, λέει αστεία. Και η καρδιά της θα πρέπει να είναι εντελώς ανοιχτή για τον γιού της τον Τζάν. Δεν θάθελε να σκέφτεται προσεχτικά κάθε φορά που θέλει να μιλήσει με τον Τζάν. Ο άνδρας της ο Τζέμ σκέφτεται το ίδιο και κείνος: Γιαυτό αποφάσισαν να μιλούν από την αρχή τη μητρική τους γλώσσα, δηλαδή Τούρκικα σαν οικογενειακή γλώσσα.

Για να μάθει ο Τζάν να μιλάει Γερμανικά τον αφήνουν συχνά να παίζει με τα παιδιά των Γερμανών και μάλιστα τις πρώτες γερμανικές λέξεις τις άκουσε και τις έμαθε στην Παιδική Χαρά της γειτονιάς. Η Σελέν και ο Τζέμ φρόντισαν να βάλουν όσο το δυνατό νωρίτερα το παιδί τους στον Παιδικό Σταθμό – κάθε παιδί στη Γερμανία που κλείνει τα τρία του χρόνια έχει το δικαίωμα να μπει σε Παιδικό Σταθμό. Η Σελέν και ο Τζέμ μπορούν να είναι βέβαιοι: Κάθε παιδί είναι σε θέση να μάθει και μια δεύτερη γλώσσα, όταν διαθέτει αρκετό χρόνο στο να ακούει και να μιλά αυτή τη γλώσσα και όταν οι γονείς του και το περιβάλλον του δίνουν την αίσθηση πως και αυτή η γλώσσα είναι σημαντική και ωραία.

Κανονικά αρκεί μόνο μια χρονιά στον Παιδικό Σταθμό μέχρι να μάθουν τα παιδιά να συνεννοούνται στη δεύτερη γλώσσα.

Μία, δύο, τρεις γλώσσες – τα παιδιά τα καταφέρνουν

Η μητρική γλώσσα ως οικογενειακή γλώσσα; Η Σελέν, ο Τζέμ και ο Τζάν τα καταφέρνουν μια χαρά. Η Σβετλάνα, η γειτόνισσά τους, αποφάσισε διαφορετικά: Αποφάσισαν εκείνη και ο άνδρας της να μεγαλώσουν το δίχρονο γιού τους Βίκτωρα μιλώντας μαζί του και μεταξύ τους Γερμανικά. Η Σβετλάνα ήταν μικρό παιδί όταν ήρθε στη Γερμανία και κατέχει τη γερμανική πολύ καλά. Ο άνδρας της είναι γερμανός και μιλάει έτσι κι αλλιώς μαζί του Γερμανικά. Γιατί θα πρέπει τώρα να μιλάει Ρώσικα με τον Βίκτωρα; Της φαίνεται σαν να μιλάει μια μυστική γλώσσα που δεν καταλαβαίνει ο μπαμπάς του Βίκτωρα. Καμμιά φορά είναι αναγκασμένη η Σβετλάνα να δικαιολογείται γι' αυτή την απόφαση. Η Ρωσίδα φίλη της η Νατάσσα, την μαλώνει όταν έρχεται επίσκεψη: «Θα μπορούσε ο Βίκτωρ σ' αυτή την ηλικία να μάθει τόσο εύκολα και τις δύο γλώσσες! Γιατί δεν εκμεταλλεύεσαι αυτή την ευκαιρία;»

Η Νατάσσα φέρνει σαν παράδειγμα τον δικό της γιού, τον Αλεξέι, που μεγαλώνει μιλώντας μάλιστα τρεις γλώσσες: Με τον πατέρα του, ο οποίος μένει χώρια, το παιδί μιλάει Τούρκικα, με την μαμά του Ρώσικα και στον Παιδικό Σταθμό έμαθε χωρίς κανένα πρόβλημα τα Γερμανικά. Τώρα παρακολουθεί την τετάρτη τάξη στο σχολείο και μάλιστα παίρνει καλύτερους βαθμούς από πολλούς Γερμανούς συμμαθητές του! Μια φίλη τους δασκάλα τους συμβούλεψε να προσέχουν εκείνη και ο πρώην σύζυγός της να μιλούν πάντα στο παιδί ο καθένας στη γλώσσα του – έτσι ώστε ήταν ξεκάθαρο για τον μικρό: «μαμά Ρώσικα» – «μπαμπάς Τούρκικα».

Είναι καλύτερο έτσι για το παιδί απ' ότι να ακούει τους γονείς του να μιλούν πότε τη μια και πότε την άλλη γλώσσα. «Και ο Αλεξέι τα κατάφερε θαυμάσια», βρίσκει η Νατάσσα. «Σίγουρα δεν είναι και τόσο καλός στα Τούρκικα, γιατί σπάνια βλέπει τον μπαμπά του, και στα Ρώσικα έχει δυσκολίες στα γραπτά. Όμως δεν είναι παρ' όλα αυτά ένα ανεκτίμητο πλεονέκτημα να μπορείς να συνεννοείσαι σε τόσες γλώσσες; Σίγουρα ναι. Να μιλάς πάνω από μία γλώσσα είναι μεγάλος πλούτος. Και σε καμμιά άλλη περίοδο της ζωής του δεν μαθαίνει ο άνθρωπος τόσο εύκολα, όσο στην παιδική του ηλικία. Δεν κουράζεται το παιδί να μεγαλώνει με δύο ή περισσότερες γλώσσες. Σε πολλά μάλιστα μέρη της γής είναι φυσικό να μιλούν πολλές γλώσσες. Παιδιά όπως ο Τζάν και ο Αλεξέι έχουν τις ευκαιρίες, για τις οποίες τους ζηλεύουν πολλοί Γερμανοί γονείς: Μαθαίνουν «παίζοντας» με όλη τη σημασία της λέξης. Άσχετα ποιά γλώσσα μιλούν οι γονείς τους, ακόμη και αν αυτή η γλώσσα δεν είναι τόσο διαδεδομένη ή «χρήσιμη» όπως π.χ. τα Αγγλικά, ακόμη κι αν τη μιλούν λίγοι άνθρωποι: Όταν μεγαλώνουν τα παιδιά σε οικογένειες που μιλούν πάνω από μία γλώσσα, το γλωσσικό κέντρο στον εγκέφαλό τους δυναμώνει – και αυτό τους δίνει συχνά τη δυνατότητα να μάθουν με μεγαλύτερη ευκολία κι άλλες ξένες γλώσσες. Όταν λοιπόν η Σβετλάνα μεγαλώνει το γιού της μόνο στα γερμανικά, κάνει άραγε κάποιο λάθος; Όχι, γιατί κάθε οικογένεια πρέπει να βρεί τη λύση που της ταιριάζει και που κάνει όλους στην οικογένεια να νοιώθουν καλύτερα. Θάθελε ίσως η Σβετλάνα να κρατήσει μία χαλαρή επαφή με την πατρίδα της; Όπως και νάχει και η μία (η απόφαση της Σελέν και του Τζέμ) και η άλλη απόφαση (η απόφαση της Σβετλάνας) είναι το ίδιο σωστές. Σημασία έχει πάνω απ' όλα να μιλούν στην οικογένεια, να μιλούν και να μπορούν ν' ακούν ο ένας τον άλλον προσεκτικά – σ' οποια γλώσσα κι αν είναι: Γερμανικά, Ελληνικά, Τούρκικα ή σ' οποιαδήποτε άλλη γλώσσα.

Τι μπορείτε να κάνετε για να βοηθήσετε το παιδί σας Χρήσιμες συμβουλές

- Τι μπορείτε να κάνετε για να βοηθήσετε το παιδί σας*
- **Το παιδί μαθαίνει να μιλάει μόνο όταν του μιλούν! Το σημαντικότερο είναι να βρίσκεστε σ' επαφή με το παιδί σας, να κουβεντιάζετε μαζί του.**
  - **Προσέξτε τις εκφράσεις του, ακούστε το προσεκτικά και επαναλάβετε αυτά που λέει συμπληρώνοντας τις προτάσεις του ώστε να μάθει να λέει καινούριες λέξεις: «ακριβώς αγάπη μου, ο μπαμπάς πήρε την κατσαρόλα για να βάλουμε νερό για τα μακαρόνια».**
  - **Όταν θέλετε να διορθώσετε το παιδί σας κάντε το συμπτωματικά και όχι έτσι, ώστε να το εμποδίζει στην προσπάθειά που κάνει να μιλήσει. Πέστε του αντί για «λέτα» τη σωστή λέξη: «ναι, μία μοτοσυκλέτα. Αυτό εδώ είναι μία μοτοσυκλέτα και έχει δύο ρόδες».**
  - **Απαντήστε στις ερωτήσεις του παιδιού σας με υπομονή και ευαισθησία.**
  - **Τραγουδήστε στο παιδί τραγούδια, διηγηθείτε του ιστορίες, δείτε μαζί του εικονογραφημένα βιβλία.**
  - **Πηγαίνετε τακτικά στον παιδίατρο για τις προληπτικές εξετάσεις και αφήστε τον να εξετάσει την ακοή του, όταν νοιώθετε ότι το παιδί καθυστερεί πολύ να μιλήσει.**
  - **Αν σας προβληματίζει η γλωσσική εξέλιξη του παιδιού σας, πείτε το στον γιατρό σας, εκείνος θα σας συμβουλέψει και θα σας παραπέμψει εν ανάγκη σε λογοθεραπευτή/ λογοθεραπεύτρια.**

Περισσότερες πληροφορίες που αφορούν την γλωσσική εξέλιξη καθώς και την πολυγλωσσία μπορείτε να βρείτε στις ιστοσελίδες:

www.dbl-ev.de (Deutscher Bundesverband für Logopädie)
www.zweisprachigkeit.net
www.cplol.eu/eng/posters.htm

Gefördert durch
 Bundesministerium
für Familie, Senioren, Frauen
und Jugend

Herausgeber:

Arbeitskreis
Neue Erziehung e.V.

Autorin:
Dorothee Nolte

Co-Autorin:
Niki Reister

Gestaltung:
Typoly, Berlin
www.typoly.de

Fotos:
Bernd Böhner
Dirk v. Nayhauß

Druck:
Variograph Druck- &
Vertriebs GmbH

Alle Rechte beim
Arbeitskreis
Neue Erziehung e.V.
Berlin

1. Auflage 2009

Bestellung:
030-259 006 - 41
ane@ane.de
www.ane.de